

Коневщинська О.Е.
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України,
м. Київ Україна
ok17188vk@ukr.net

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ СТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Анотація. Розглянуто питання організаційних заходів, необхідних для створення ресурсних центрів дистанційної освіти на базі загальноосвітніх навчальних закладів. Окреслено завдання для організації та функціонування ресурсного центру. Визначено основні види послуг, які можуть реалізовуватися через мережу ресурсних центрів. Обґрунтовано організаційні та технічні умови, виконання яких, дозволяє здійснити підключення до мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітнім навчальним закладам. Визначено основні категорії користувачів комп'ютерної мережі.

Ключові слова: дистанційна освіта; електронне дистанційне навчання; інформаційно-освітнє середовище; ресурсний центр дистанційної освіти, суб'єкти дистанційного навчання.

Актуальність. Загальносвітовою тенденцією розвитку суспільства є його трансформація до інформаційного суспільства. Серед основних тенденцій розвитку сучасної дистанційної освіти слід виокремити надзвичайно швидке оновлення технологій. Важливість розвитку і впровадження Інтернет-технологій, зокрема дистанційного навчання у систему освіти визначено на державному рівні. Це підтверджує ряд документів, зокрема Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки; Програма Ради Європи на 2010-2014 рр. "Освіта для міжкультурного взаєморозуміння, права людини і демократична культура", Стратегія розвитку країн Європейського союзу ЄС – 2020" та ін.

Дистанційне навчання, яке здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій, дозволяє створити відкрите інформаційне середовище та впроваджувати в життя девіз ЮНЕСКО: "Освіта для всіх упродовж усього життя". Розвиток системи дистанційного навчання необхідно розглядати у контексті створення єдиного національного освітньо-наукового інформаційного середовища, що дозволить Україні приєднатися до Європейських освітньо-наукових комп'ютерних мереж та інформаційних ресурсів [3, 141].

Відповідно до Законів України "Про загальну середню освіту", "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки", Положення про дистанційне навчання, затвердженого наказом МОН України від 21.01.2004 р. № 40, Концепції розвитку дистанційної освіти України та інших нормативно-правових актів, переліку платних освітніх послуг що можуть надавати освітні установи було розроблено "Положення про ресурсний центр дистанційної освіти системи загальної середньої освіти". Типове положення встановлює загальні правила створення, функціонування та ліквідації РЦДО системи загальної середньої освіти. На базі типового положення РЦДО загальноосвітній заклад розробляє та затверджує в МОН власне положення, яким керується у своїй роботі.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, зокрема відділ дослідження і проектування навчального середовища продовжує системне дослідження з проблем «Методології проектування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів» (2012–2014). У рамках цього дослідження серед первинних завдань роботи є визначення організаційних умов та розроблення відповідних заходів для створення мережі ресурсних центрів дистанційної освіти.

Сучасні тенденції інформатизації освіти виявляються у розробленні відповідних умов для впровадженні інноваційних форм організації навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема створенні віртуального навчального середовища, е-дистанційного навчання, Інтернет-порталів навчального призначення тощо. Отже, проблема створення та функціональності мережі ресурсних центрів дистанційної освіти в Україні є досить актуальною і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток дистанційної освіти в Україні пов'язаний з іменами таких відомих учених як Биков В., Богачков Ю., Гриценко В., Жалдак М., Згуровський М., Кухаренко В., Лапінський В., Манако А., Морзе Н., Олійник В., Стефаненко П. та ін.

Проблеми впровадження дистанційного навчання досліджено у роботах закордонних учених, серед яких Бергер Р., Беккер Х., Бленк Б., Бриттел Д., Деллінг Р., Рамбле Г., Каган Д., Сімонсон М., Мур М., Кларк А., Томпсон М., Хассон Дж та інші. Серед російських вчених питання дистанційної освіти досліджували Андреева А., Бухаркіна М., Моїсеєва М., Петров А., Полат Є., Хуторський А., Тихомирова О. та ін. Проте, вивчення наукових джерел дозволяє стверджувати, що питання, пов'язані з координуванням процесу інформатизації загальноосвітнього навчального закладу, зокрема визначенням організаційних заходів щодо створення мережі ресурсних центрів розроблено ще

недостатньо. З огляду на це, проблема розроблення необхідних організаційних заходів щодо створення ресурсного центру набуває першочергового вирішення.

Метою статті є: обґрунтування таких організаційних заходів, проведення яких дозволить координувати процес інформатизації навчального закладу, зокрема підключення до ресурсного центру, або їх мережі з метою накопичування, розповсюдження і впровадження у навчально-виховний процес сучасних інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. В.Ю. Биков визначає систему дистанційної освіти по-перше, як різновид освітньої системи, в якій переважно використовуються дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу; по - друге, як одну з форм здобуття освіти, за якою опанування того чи іншого її рівня за тією або іншою спеціальністю здійснюється в процесі дистанційного навчання.

Система електронної дистанційної освіти (е-ДО) – різновид освітньої системи, в якій навчально-виховний процес переважно підтримується через використання технологій е-ДН, а організація освітнього процесу відповідає принципам відкритої освіти.[1, 99].

Залежно від характеру організації навчальних комунікацій між учасниками навчально-виховного процесу та організаторами освіти і способу побудови комунікаційного каналу навчального середовища розрізняють традиційне ДН і електронне ДН (е-ДН) [1, 98].

За визначенням Бикова В.Ю. е-дистанційне навчання (е-ДН) – різновид ДН, за яким учасники і організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Інтернет/Інтранет, ІКТ. Впровадження е-ДН системно сприяє більш ефективному використанню коштів що спрямовані на освіту.

Косик В. визначає наступні основні завдання сучасного етапу розвитку дистанційної освіти:

- усвідомлення керівниками закладів освіти, представниками органів управління, професорсько-викладацьким складом, вчителями і широкою педагогічною спільнотою доцільності, необхідності та можливості впровадження дистанційного навчання у вітчизняну освіту;

- створення національних, галузевих, регіональних місцевих підсистем дистанційної освіти і відповідних до них телекомунікаційних мереж з виходом до мережі Інтернет;

- розроблення навчально-методичних комплексів дистанційного навчання та їх сертифікацію;

- створення локальних телекомунікаційних мереж з виходом до Інтернет навчальних закладів і формування їх Web-сайтів дистанційного навчання;

- підготовка кадрів до дистанційного навчання. [4, 143].

З метою координації діяльності окремих навчальних закладів, регіональних і загальнодержавної системи освіти, концентрації зусиль провідних навчальних закладів, наукових установ і комерційних структур, що працюють на ринку ІКТ в напрямі підвищення ефективності розвитку системи мережного е-ДН, поліпшення якості освітніх послуг, що надаються цією системою, має бути створено єдине інформаційно-освітнє середовище, яке забезпечить підтримку функціонування і розвиток великих (національних, корпоративних) систем мережного е-ДН. Це середовище є однією з підсистем єдиного освітнього простору, яка функціонально спеціалізована на розв'язуванні завдань мережного е-ДН. Через таке середовище, з одного боку, мають надаватися окремим навчальним закладам, науковим установам, які працюють у цій сфері науки і освітньої практики, необхідні для такої діяльності стандартизовані інструментальні засоби підтримки і розвитку технологій мережного е-ДН, а з іншого боку, на базі його засобів потрібно здійснити інтеграцію і стандартизацію доступу усіх категорій користувачів до наявних у середовищі розподілених інформаційних ресурсів, забезпечити розвиток цих ресурсів і підтримку їх в актуальному стані.

е-ДН зорієнтоване насамперед на такі категорії суб'єктів дистанційного навчання:

- обдаровані діти та молодь, які спроможні самостійно або прискорено опанувати навчальні програми;
- особи з обмеженими фізичними можливостями;
- учні, що проживають у географічно віддалених і важкодоступних до загальноосвітніх навчальних закладів населених пунктах;
- старшокласники, які бажають отримати додаткові знання і освіту паралельно з традиційним навчанням у школі;
- особи, що готуються до вступу до вищих навчальних закладів;
- громадяни України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном;
- особи, що відбувають покарання у виправно-трудовах установах;
- іноземці, які прагнуть отримати загальну середню освіту за українськими програмами.

Реалізація е-дистанційного навчання забезпечується через систему ресурсних центрів дистанційної освіти (РЦДО). РЦДО може надавати такі основні види послуг:

- надання ресурсів для дистанційного навчання;
- надання ресурсів для дистанційного тестування;

- супровід очного навчання елементами дистанційного навчання;
- підтримку проведення дистанційних олімпіад, конкурсів, консультацій;
- надання методичних матеріалів;
- супровід навчальної діяльності (перевірка тестів, контрольних, різні види атестації);
- інші види освітніх послуг

Ресурсний центр дистанційної освіти (РЦДО) – результат добровільної ініціативи навчальних закладів чи освітніх організацій по накопиченню, збереженню та відкриттю для масового користування інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв в інтересах рівноправного доступу до них освітянської громадськості.

Для роботи ресурсного центру дистанційної освіти навчальний заклад має врахувати деякі організаційні умови. Ю. Богачков визначає наступні рекомендовані заходи для загальноосвітніх навчальних закладів щодо підключення до мережі РЦДО:

- організаційні;
- методичні;
- технічні;
- кадрові;
- нормативні;
- ресурсні;
- дані по результатам експерименту.

Зупинимось детальніше на організаційних заходах.

Виконання визначених заходів передбачає відповідність наступним умовам:

- безумовна доступність для споживачів інформації як фізична, так і матеріальна (безкоштовність обслуговування, режим роботи, місцезнаходження в центрі населених пунктів та ін);
- гарантія збереження навчально-методичної літератури і устаткування (приміщення, що охороняється, наявність постійного персоналу);
- гарантія кваліфікованого використання (професійна підготовка персоналу до роботи з інформацією: пошук, обробка, класифікація, накопичення та ін);
- наявність приміщень для проведення навчання а також масових заходів (групових консультацій, круглих столів з проблем тощо);
- зацікавленість у новому інформаційному ресурсі, його отриманні, збереженні, поповненні та користуванні;
- здатність фінансувати придбання витратних матеріалів та електронної комунікації;
- наявність кваліфікованого фахівця з ІТ-технологій для обслуговування мережі.

РЦДО є самостійним, загальнодоступним підрозділом, який працює на основі некомерційного партнерства, зокрема договору з навчальним закладом або науковою установою.

Основними завданнями для організації роботи РЦДО вважаються:

- Організація інформаційної підтримки дистанційного навчання учнів, вчителів, керівників;
- Формування фонду матеріалів РЦДО, у тому числі з альтернативних джерел.
- Реклама ресурсного центру його можливостей у ЗМІ та серед освітянської громадськості.
- Здійснення цілеспрямованого інформування педагогічної спільноти про роботу РЦДО.

Зміст роботи створеного центру передбачає забезпечення інформаційного обслуговування користувачів тобто надання можливості вільного доступу до фондів РЦДО. Робота з фондами включає організацію інформаційно-пошукових систем; ведення обліку та забезпечення схоронності фонду РЦДО; організацію виставкової роботи та реклами фонду РЦДО.

Координація та взаємодія з навчальним закладом або науковою установою забезпечується спільним визначенням завдань РЦ і складанням планів (програм) роботи; наданням додаткових сервісних платних послуг.

Організація роботи та управління РЦДО здійснюється відповідно до державних установчих документів, зокрема, облік і звітність ведеться за встановленими формами; призначається відповідальний за роботу центру (керівник), обов'язки якого визначаються посадовою інструкцією.

При дослідженні ефективності роботи РЦДО слід звернути увагу на дві взаємопов'язані складові, а саме: функцію забезпечення е-дистанційного навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та функцію практичного дистанційного моніторингу підготовленості учнів, вчителів та керівників до використання ІКТ. Основною метою діяльності ресурсних центрів дистанційної освіти є забезпечення додаткових освітніх програм у галузі ІКТ і дистанційної освіти для робітників освітньої галузі, а також організаційне, методичне та технічне забезпечення впровадження і розвитку ІКТ та е-ДО за освітніми програмами.

Для організації підключення навчального закладу до мережі РЦДО визначено необхідні організаційні заходи, серед яких:

1. Закупівля обладнання для Центрів (персональні комп'ютери, принтери, сканери).

2. Створення локальних мереж в органах місцевого самоврядування та навчальних закладах районів для підключення Центрив з використанням існуючих каналів.

3. Визначення джерел, механізмів та процедур збору і актуалізації необхідної інформації для Центрив.

4. Створення баз даних для Центрив та розроблення форм представлення інформації у вигляді веб-сторінок.

5. Підготовка визначених працівників у загальноосвітніх навчальних закладах для обслуговування Центрив. Проведення навчань та семінарів.

6. Прийняття необхідних нормативних документів для впровадження Центрив та надання пілотних освітніх послуг у електронному вигляді.

Аналіз науково-педагогічних вітчизняних та зарубіжних джерел з питань організації та розвитку мережі РЦДО загальноосвітніх навчальних закладів дозволяє нам зробити певні **висновки**:

Створення мережі ресурсних центрив дистанційної освіти надасть можливість організаційно забезпечити фізичну взаємодію всіх учасників процесу дистанційного навчання; сприятиме природній інтеграції дистанційних технологій у традиційні форми навчання у ЗНЗ з метою забезпечення доступності, варіативності та гнучкості дистанційних ресурсів.

Для підтримки ефективної роботи РЦДО необхідне залучення фахівців у галузі освітніх та ІТ технологій, спроможних створювати сучасні електронні освітні ресурси вирішувати актуальні проблеми інтерактивних методик дистанційного навчання, тощо.

В Україні відбувається поступовий розвиток системи дистанційної освіти на основі принципів відкритої освіти, яка суттєво розширить можливості та підвищить конкурентоспроможність вітчизняного ринку освітніх послуг, збільшить доступність до них різних соціальних груп та категорій населення, створить передумови для прискорення розвитку всіх стратегічно важливих сфер нашого суспільства і полегшить входження України у світовий інформаційний простір, зберігаючи при цьому високоякісний людський капітал.

Перспективи подальшого дослідження проблеми розвитку мережі РЦДО полягають у подальшому обґрунтуванні методичних, технічних, кадрових, нормативних, ресурсних та інших заходів щодо організації та функціонування мережі РЦДО загальноосвітніх навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. – К.: Атіка, 2009. – 684 с.: іл..
2. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. Технологія розробки дистанційного курсу : Навчальний посібник / За ред.. В.Ю.Бикова та В.М.Кухаренка – К. : Міленіум, 2008. – 324 с. С.25-29.
3. Іванюк І.В. Інформаційні технології і засоби навчання І.В.Іванюк. 2012. №5 (31). Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>
4. Косик В.М. Новітні тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні інформаційні технології в освіті / В.М. Косик / Збірник наукових праць. Вип.16. – Херсон : ХДУ, 2013. – 209с., С.141-144.
5. Наказ Міністерством освіти і науки України від 01 10.2012 р.№ 1060 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси».
6. Наказ Міністерством освіти і науки України від 25 04.2013 р.№ 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання».

Аннотация. Рассмотрены вопросы организационных мероприятий необходимых для организации ресурсных центров дистанционного образования на базе общеобразовательных учреждений. Обозначены задания для организации и функционирования ресурсного центра. Определены основные виды образовательных услуг которые реализуются через сеть ресурсных центров. Обоснованы организационные и технические условия позволяющие подключиться к сети ресурсных центров дистанционного обучения. Обозначены основные категории субъектов компьютерной сети.

Ключевые слова: дистанционное образование; электронное дистанционное обучение; ресурсный центр дистанционного обучения, субъекты дистанционного обучения.